

**ЗА НЯКОИ ЕМОЦИИ НА ЛАНСЕЛОТ ВЪВ ФРЕНСКИЯ
РОМАН ОТ XIII ВЕК *ЛАНСЕЛОТ В ПРОЗА***

Амелия Милчева

Великотърновски университет „Св. св. Кирил и Методий“

**ON SOME OF LANCELOT’S EMOTIONS IN THE 13TH –
CENTURY FRENCH ROMANCE *PROSE LANCELOT***

Amelia Milcheva

St. Cyril and St. Methodius University of Veliko Turnovo

The article examines Lancelot’s feelings in the 13th-century romance *Prose Lancelot*. The rhetorical means used by the anonymous authors of the romance reveal not only the traditional character but also the emotions of the model knight of the Round Table. The common places reflecting Lancelot’s feelings contribute to the dissemination of an emotional standard and a model of behaviour perceived probably as an example to follow in the French secular culture of some feudal elite circles during the 13th century. The numerous versions of the romance *Prose Lancelot* prove not only the text’s spreading but also the appearance of chivalric emotional communities where the chivalric values got imposed by the feelings arising among the audience.

Key words: *The 13th-century French romance Prose Lancelot, emotionality, common places, emotional communities*

Френският роман от XIII век „Ланселот в проза“ е първата и най-обемна част от цикъла „Ланселот-Граал“, известен още като „Вулгата“ благодарение на огромната си разпространеност и популярност. Създаден между 1215 – 1225 г., романът „Ланселот в проза“ подробно разгръща повествованието за живота на Ланселот от детските му години до времето, когато синът му Галаад навършва петнадесет години. Подвизите на Ланселот го превръщат в образец за рицарите от Кръглата маса, а пламенната му любов към кралица Гениевра го окрилява и мотивира за всевъзможни изпитания. Епизодите от романа в стихове на Кретиен дьо Троя „Ланселот, рицарят на каруца-

та“ са пренаписани в проза с известни трансформации и вмъкнати в корпуса на „Ланселот в проза“¹. Ланселот е безкрайно верен на Гениевра, но при посещението си в Корбеник той е примамен в съседния замък и след като изпива магическа отвара, прекарва нощта с дъщерята на крал Пелес, заблуден, че е с кралица Гениевра (*Ланселот в проза* 1979: 201 – 211). Така е заченат неговият син Галаад, който ще доведе докрай търсенето на Светия Граал и ще спаси Британия от странните приключения в следващата част от цикъла „Вулгата“, а именно в романа „Търсенето на Светия Граал“, написан около 1225 г.

В романа „Ланселот в проза“ преобладава жизнеутвърждаващият светски дух, в него са загатнати християнските ценности, но те придобиват особено значение в останалите романи от цикъла „Ланселот-Граал“.

Настоящият доклад е посветен на някои аспекти от емоционалния живот на главния герой във френския роман от XIII век „Ланселот в проза“. Чувствителността на Ланселот е неизменно свързана с определена ценностна система, тъй като героят е мотивиран да действа не само в зависимост от своите чувства, но и в съответствие с някакви етични норми. Моралният избор на Ланселот всъщност разкрива определен стандарт на емоционалност и поведение, а реторическите средства, използвани от анонимните автори на романа, многократно потвърждават този стандарт чрез общите места (топиката) в текста.

Понятията емоция и чувство се използват често на български език като синоними. От гледна точка на психологията обаче те се различават по своята продължителност и трайност. Емоциите разкриват мимолетно душевно състояние, което понякога има непосредствен външен израз като трепет, изчервяване, плач, изпотяване и пр. Чувствата се отличават с по-голяма продължителност и трайност, като същевременно не предизвикват подобна телесна реакция. Естествено човешката емоционалност и реакции в различен контекст са индивидуални, затова универсализмът при разграничаването на емоции и чувства само по споменатите признаци води до пълна релативизация. При анализа на чувствителността на главния герой на романа „Ланселот в проза“ двете понятия се използват еднозначно, тъй като, съотнесено към средновековен текст, подобно разграничение би довело до анахронизъм. Емоционалността на Ланселот се анализира чрез изпол-

¹ В изданието на Александър Миша, съставено от 9 тома, текстът на романа „Ланселот в проза“ започва в VII том. Посочените пасажи, както и цитатите са по това издание (1978 – 1983 г., 9 тома). Част от текста на романа „Ланселот в проза“ е преведена на български език („Отвличането на Гениевра“, 2013).

званите общи места или топоси, понеже те разкриват връзката на този средновековен френски текст с реториката, а не със съвременната психология. Освен това средновековните автори обикновено пишат, повлияни от една от основните цели на реториката, а именно да развълнуват своята аудитория, за да я убедят в някаква идея. Именно по този начин е написан и текстът на романа „Ланселот в проза“.

Френският артуровски роман в стихове и в проза от XII – XIII в. е литературен жанр, който се вписва в рамките на средновековната култура, характеризираща се с рефлексивен традиционализъм. Прилагането на реторическия принцип в европейската словесност от този тип в периода от IV в. пр. Хр. до края на XVIII в. е свързано с редица правила, познати от античната реторика (Аверинцев 1981: 3 – 14), както и с употребата на общи места, наричани още топоси. Когато средновековен автор пише на определена тема, той съзнателно подбира топосите, които използва, и по този начин стават ясни предпочитанията му към общоизвестни мисли или предварително зададени образи, битувачи сред много други. По-конкретно използването на топоси преобладава, когато в даден текст се разкриват природни явления, човешки чувства, различните възрасти, ако се правят естетически и морални съждения или пък се описва характерното за някои индивиди и групи поведение (Зюмтор 1972: 82 – 84).

Топосите присъстват в средновековните текстове и преминават от текст в текст, но обикновено повторението и сходният начин на представяне на герои, събития или отделни повествователни мотиви са вариативни. Вариациите обаче не са много, което води до повторение на едни и същи характеристики. За психологизъм е трудно да се говори, въпреки че понякога е възможно героите да са представени по неочаквано реалистичен начин по отношение на тяхната душевност. Обикновено се следва традиционно повтарящо се описание, което всъщност се оформя чрез употребата на общоизвестни топоси.

Традиционният образ на Ланселот е зададен още от Кретиен дьо Троя в романа му в стихове от XII век „Ланселот, рицарят на каруцата“. Средновековната аудитория като цяло е неграмотна извън клерикалните среди. Същевременно слушателите на текст, четен на глас или изпълняван като песен при съпровод на инструмент, обикновено са добре осведомени за най-известните теми и герои от повествователната литература. Именно такава е аудиторията, която познава Ланселот като рицар, безумно влюбен в кралица Гениевра. Анонимните автори на романа „Ланселот в проза“ още в самото начало на текста загатват за връзката между Ланселот и Гениевра. Те подготвят ауди-

торията и ѝ припомнят познатата тема. Това е осъществено чрез отношението на Гениевра към физическите качества на Ланселот, споменато още в пасажите, описващи портрета на детето и юношата Ланселот (*Ланселот в проза* 1980в: 73). Всъщност двамата герои още не се познават, това тепърва ще се случи в хода на повествованието. „Ланселот в проза“ от XIII в. доразвива известните за аудиторията характеристики на героя чрез пренаписване и пространно разгръщане на познати теми и мотиви, добавяне на нови герои, както и на разяснения, обогатяващи традицията.

Относно романа „Ланселот в проза“ е пресилено да се говори за психологизъм на героите в съвременния смисъл на термина. Емоционалните и психологическите характеристики на персонажите се свеждат до определени, повтарящи се начини на описание на тяхната чувствителност. В огромния корпус на текста са споменати кратко и по сходен начин множество емоционални състояния и реакции на героите. Както бе споменато вече, настоящото изложение е посветено само на емоционалността на Ланселот, отразена по специфичен начин в романа „Ланселот в проза“.

В хода на анализа няма да бъдат разгледани всички емоционални реакции на Ланселот, а само най-съществените чувства на героя, описани почти еднакво с общи места в текста. Чувствителността на Ланселот е отразена основно чрез неговата обич към Гениевра, чрез приятелското му отношение към някои герои и чрез милосърдието му, проявено в ред критични ситуации и конфликти. Тези чувства са вариация на едно и също емоционално състояние, а именно обич, но разновидностите ѝ се свеждат до обич към противоположния пол, върност и лоялност, проявени към приятел или обич към ближния.

Анонимните автори на романа „Ланселот в проза“ изграждат последователно митологизиран образ на Ланселот в качеството му на най-добрия рицар на Кръглата маса. Очакван като месия, за да извърши подвизи, предназначени именно за най-достойния Артуров рицар, Ланселот става пример за подражание и дори е имитиран сякаш от множество други герои в романа. Отношението към Ланселот обаче се променя и постепенно героят става обект на завист и интриги. Същевременно обичта му към Гениевра въпреки куртоазния си характер е извънбрачна и греховна според християнския морал. В романа вече се набелязва противопоставянето между Ланселот и неговия син Галаад, който ще го измести благодарение на неопетнеността си от греховните наслади на плътта.

Още като дете и юноша Ланселот е описан в романа като добър и състрадателен. Надарен от природата с особена красота, младежът е щедър и с изострено чувство за справедливост, както и за достойнство. Дамата от езерото, която го отглежда и възпитава, е доволна и горда от качествата на юношата, въпреки че го укорява след инцидент с наставника му. Ланселот е състрадателен не само към красивите животни, които трябва да бъдат преследвани и убити по време на лов. Младежът щедро заменя своя кон, за да помогне на пострадал рицар, и дори му подарява плячката си от лова, но след като е порицан от наставника си за това деяние, той се разгневява и смята за несправедливо подобно отношение към него. Ланселот се чувства и държи като кралски син, както го нарича и самата Дама от езерото, той изпитва неустойимо желание да е независим и да не се подчинява на наставника си, нито на някой като него (*Ланселот в проза* 1980в: 74 – 84).

Благородство, щедрост, доброта и състрадателност, чувство за справедливост, достойнство – тези добродетели са вече оформени у юношата Ланселот още преди да е посветен в рицарство според текста на романа „Ланселот в проза“. Всъщност това са част от рицарските ценности, известни още от романите на Кретиен дьо Троя. Към тях трябва да се добавят задължителните смелост, вяръност, лоялност, великодушие. Една от най-важните ценности обаче е честта. Достойнството представлява всъщност нравствена мярка за всички рицарски ценности. Рицарският идеал неизменно е свързан с идеята за честта, а действията и качествата на рицарите, причиняващи срам и унижение, водят до отклонения от този идеал.

В реалния средновековен свят на васални отношения честта също е ценност с особено важно значение. Видните френски историци Жан Флори (Флори 2006) и Доминик Бартелеми (Бартелеми 2010), посветили на рицарството едни от най-интересните си изследвания, определят не само значимостта на достойнството в рицарските романи, но изказват и хипотези, според които в средновековната реалност се подражава на литературните герои. Канадските медиевисти Дамиен Боке и Пирошка Наги в антропологическото си изследване на чувствителността през Средновековието (Боке, Наги 2015) също подчертават значението на достойнството в западноевропейското средновековно общество и култура.²

В романа „Ланселот в проза“ вариациите на обичта, изпитвана от Ланселот, се преплитат постоянно, но в различни ситуации у героя

² Вж. по същата проблематика за честта лексикологическото изследване на Робро 1981.

преобладава една или друга разновидност на обич, отразена обикновено по сходен начин. Подвизите на Ланселот разкриват постоянното взаимодействие между тези разновидности на обич, които го мотивират да действа.

След като Дамата от езерото необичайно нещо за фея осведомява юношата Ланселот за качества на рицарите и техните цели, двамата се отправят към двора на крал Артур, защото героят е решил, че трябва да стане рицар. Осемнадесетгодишният младеж удивява всички с хубостта си. При първата си среща с Гениевра и крал Артур Ланселот също е възхитен от изумителната красота на кралицата и всеки път, когато има възможност, тайно я поглежда. Гениевра го хваща за ръка и иска да разбере кой е, но Ланселот е обещал на Дамата от езерото да не разкрива самоличността си. Първият близък контакт с кралица Гениевра предизвиква особен трепет у героя:

Щом почувства докосването ѝ, той подскочи, сякаш току-що се бе пробудил, измъчваше се, мислейки за нея, и изобщо не разбра за какво му говори. А тя забеляза огромното му смущение и отново го попита: „Кажете ми, рече тя, кой сте вие?“. Той я погледна съвсем чистосърдечно и отвърна с въздишка, че не знае... Тогава кралицата се увери, че той е притеснен и натъжен...³

Et quant il le senti, si tressaut tout autresi com s'il s'esveillast, et tant pense il a li durement qu'il ne seit qu'ele li dit. Et ele aperchoit qu'il est moult esbahis, si li demande autre fois : „Dites moi, fait ele, dont vous estes.“ Et il le regarde moult simplement, si li dist en sospirant qu'il ne seit... Maintenant aperchoit bien la roine qu'il est esbahis et trespensés...

(Ланселот в проза 1980б: 274 – 275)

Текстът на романа разкрива експлицитно вълнението на Ланселот, но не и факта, че героят веднага се влюбва в кралицата. Следващият епизод, както и предположенията на Гениевра внушават именно мисълта за зараждащите се у Ланселот чувства. Точно след първата им среща героят е неимоверно дързък. Юношата проявява смелост и състрадание още преди да е посветен в рицарство от крал Артур. Ланселот пожелава да помогне на ранен рицар – подвиг, достоен за опитен и доказал качества си воин. Веднага след посвещаването си въпреки предупрежденията на Ивен Ланселот се отправя към ранения рицар, вади части от копие и сабя, останали в неговото тяло, като същевременно дава клетва, че ще брани пострадалия от всеки, който

³ Преводът от старофренски език е мой – А. М.

предпочете противника, причинил му тези рани (*Ланселот в проза* 1980в: 276 – 280). Когато крал Артур се разгневява от дързостта на новопосветения младеж, Ланселот отвърща, че ако загине, едва ли загубата ще е толкова голяма, тъй като ще бъде предпазен от гибел много по-достоеен Артуров рицар. Това е твърде възможно, но Ланселот вече е направил своя избор, подтикнат от смелост, състрадание и зародилата се към Гениевра обич. Същевременно новопосветеният рицар проявява и скромност в този епизод от романа. Гениевра предполага, че е извършил своя първи подвиг, възхитен от нея. Текстът красноречиво потвърждава догадката ѝ чрез следващите подвизи на Ланселот.

Споменатият епизод много добре разкрива повтаряща се многократно в романа „Ланселот в проза“ ситуация. Ланселот е изправен пред избор и същевременно е подтикнат да действа под влияние на някакви чувства. Според Дамиен Боке и Пирошка Наги емоциите играят важна роля, като предопределят моралния избор и мотивират в една или друга посока действията на литературните герои в средновековните текстове (Боке, Наги 2015: 181 – 186). Независимо какъв избор трябва да направи в дадена ситуация Ланселот, неговите действия в анализирания роман винаги са свързани с определени ценности. Същевременно аксиологичният характер на неговия избор има и емоционален аспект, защото героят постоянно действа, въодушевен от някакво чувство. В повечето случаи Ланселот прави безпогрешен избор в полза на рицарските и куртоазните ценности, като потвърждава не само чувствата си към Гениевра, но доказва и своите достойнства.

В следващите части от повествованието по сходен начин са отразени чувствата на Ланселот, изразяващи някоя от вариациите на обич, както и преплитането им при мотивацията за действие на героя.

Мотивиран от своята влюбеност в Гениевра, Ланселот извършва множество подвизи, които разкриват желанието му да докаже верността си на рицарските ценности. В замъка „Мъчителна защита“ (Dolerouse Garde) героят се проявява като смел воин и успява да преодолее ред изпитания, за да защити честта на крал Артур. Паралелно се включва и в други конфликти. Например в защита на обвинен в прелюбодеяние и унижен рицар. Спасеният трябва да се представи пред кралицата и да разкаже за подвига на Ланселот (*Ланселот в проза* 1980: 374 – 377). Рицарското достойнство и справедливостта са ценностите, които Ланселот защитава в този двубой. Воден от моралния си избор, Ланселот напуска замъка „Мъчителна защита“, за да освободи и Говен. Любовта му към кралицата го вцепенява в екстатични

състояния, но той не забравя за обещанието си да помогне на Говен, като така доказва приятелството и верността си към славния рицар от Кръглата маса.

Емоционалните състояния на влюбения Ланселот обикновено са описани с еднакви епитети: той е смутен (*esbahi*), замислен (*trespensé, pensif*), тъжен (*mat*), разтревожен (*angoisseus*) или страдащ (*dolent*), дори рони сълзи далеч от Гениевра, както и в присъствието ѝ. Тези определения често се срещат в текста и така оформят специфична топка, използвана многократно. В романа „Ланселот в проза“ сравнително правдиво от съвременна психологическа гледна точка са отразени и други нюанси на чувствителността на героя. Той изпитва трепет, смущение, но и цяла палитра от емоции, като радост, въодушевление, ярост, страдание, болка, меланхолия и униние. Ланселот стига дори до полуда.

Особено интересни са необичайните ситуации, в които попада най-добрият рицар на Кръглата маса. Това са случаите, когато чувствата му са неимоверно силни и той реагира неадекватно или в противовес на куртоазните ценности. Още Кретиен дьо Троя описва страстта на Ланселот, като пародира поведението му, така че анонимните автори на „Ланселот в проза“ продължават тази тенденция, без да отнемат блясъка от ореола на най-добрия рицар от Кръглата маса. Забавните пародийни епизоди доказват игровото отношение към куртоазната любов и развлекателния характер на романа.

Така например любовният трепет на Ланселот го довежда до няколко комични ситуации. Героят е удивен, смутен и все по-влюбен. Когато вратите на замъка „Мъчителна защита“ трябва да се отворят пред кралица Гениевра, Ланселот се взира в нея, забравя за всичко и тъй като е обзет най-вече от желанието да я съзерцава, вратите хлопват пред кралицата.

В друг епизод, отнесен и вгълбен, Ланселот едва не се удавя заедно с коня си, докато мисли за Гениевра (*Ланселот в проза* 1980в: 443 – 445).

Най-яркият израз на необичайно поведение у Ланселот под въздействие на чувствата му към Гениевра е отразен в традиционно познатия от романа на Кретиен дьо Троя епизод с каруцата. Противно на куртоазната и рицарската логика, героят предпочита унижението пред невъзможността да открие Гениевра, за да я спаси. В този епизод истински верен на рицарските ценности остава Говен, който отказва да се качи в каруцата. В романа „Ланселот в проза“ обаче се появяват

два непознати мотива, които при пренаписването обогатяват и правят особено интересна новата интерпретация.

Първият е свързан с факта, че Ланселот напълно осъзнава безчестието, на което се подлага, и това го кара да страда. От мъка, че достойнството му е накърнено, той иска да се самоубие, но спомняйки си за Гениевра, прибира меч в ножницата. Този нов епизод доказва отново не само чувствата на Ланселот към Гениевра, но и желанието на героя да действа в съответствие с рицарските ценности.

Още по-интересен е другият вмъкнат нов епизод, в който Говен, крал Артур и рицарите от Кръглата маса се качват на каруцата. В Артуровото кралство каруцата се превръща в почетно място. Тази промяна в сравнение с романа на Кретиен дьо Троа означава, че в романа в проза от XIII век всяко изпитание на Ланселот, дори това, което не съответства на общоприетите норми, се превръща в подвиг и пример за подражание.

Ланселот е неизменно верен на кралицата и не отстъпва пред изкушаващите го съблазнителки. Единствено под въздействието на любовни отвари и магии той заблудено се хвърля в обятията на дъщерята на крал Пелес, но след това, осъзнал се, реагира бурно. Героят потиска ужаса си след изневярата и се смилява над красивото момиче, което ще роди Галаад, техния син. Въпреки първоначалното си желание да убие девойката, не го прави, трогнат от хубостта ѝ, обзет от състрадание и великодушие (*Ланселот в проза* 1979: 211 – 212). Когато Ланселот е подложен отново на същите машинации, Гениевра става свидетел на изневярата и прогонва далеч любимия си. Героят обезумява от болка и дълго се лута из горските дебри в несвяст (*Ланселот в проза* 1980: 174 – 177).

Многобройните подвизи на Ланселот, мотивирани от страстта му към кралицата, често разкриват и другите две разновидности на обичта, която героят постоянно изпитва, а именно приятелските му чувства или състраданието към нуждаещите се от неговата помощ.

Примерите са многобройни, затова ще спомена само най-ярките от тях, както и тези, които традиционно се повтарят с множество вариации.

Относно приятелството между мъже Средновековието ни е завещало безброй примери, които историци и културолози продължават да анализират. Още Жак льо Гоф споменава за мъжката дружба през Средновековието, когато анализира появата на куртоазната любов (Льо Гоф 1992: 327). В излязлото наскоро изследване на емоциите в западноевропейската средновековна култура Дамиен Боке и Пирошка

Наги обстойно разглеждат мъжкото приятелство и неговите особености, проявяващи се в различен културен или политически контекст.

В романа „Ланселот в проза“ главният герой е особено привързан, верен и лоялен към крал Артур. Ланселот проявява многократно приятелството си, като извършва подвизи в защита на краля. Фактът, че кралицата изневерява на Артур с най-славния рицар от Кръглата маса, ни най-малко не накърнява честта на краля, защото връзката е тайна, умело прикривана и съответства на всички характеристики на куртоазната любов.

Друг пример за вярното приятелство на Ланселот е отношението му към Галео, при когото Ланселот дълго пребивава въпреки болката, че е далеч от Гениевра.

Ланселот обикновено помага на всеки рицар от Кръглата маса и така заявява многократно приятелските си отношения към славния Говен, както и към множество други бляскави герои от Артуровия двор.

Главният герой в романа „Ланселот в проза“ проявява светкавично своя морален избор, когато се налага състрадателно да помогне на непознати рицари или благородници, явили се пред него с молба за помощ. Същото милосърдие Ланселот проявява и в защита на оцетени или страдащи девойки и жени. Той помага на всички невинни и несправедливо пострадали или попаднали в плен.

Споменатите накратко примери всъщност сформират общи места в романа „Ланселот в проза“, защото изброените ситуации обикновено по сходен начин отразяват емоционалните реакции на Ланселот и етичните норми, които героят защитава.

В епизодите от романа след разказа за каруцата, както и в останалата част от романа, известна като „Агравен“, бляскавият образ на Ланселот постепенно е помрачен, защото става известно, че той не е съвършеният рицар и че ще бъде изместен от сина си Галаад. Именно в тези части от текста на „Ланселот в проза“ все по-често моралният избор на Ланселот се заличава от безсмислени конфликти на героя с други рицари от Кръглата маса. Рицарите странстват в търсене на нови подвизи, понякога са в различни доспехи, за да не се разпознаят, а приключенията им добиват формален характер и повече приличат на игра на криеница. Именно в споменатите части от романа героите изпитват и емоции, които не са свързани с рицарски или куртоазни ценности, а напротив, напълно се противопоставят на тях. Така например съперничеството с Ланселот поражда завист, ненавист, злоба и настървение у рицари от Кръглата маса (*Ланселот в проза* 1979: 348 – 351; 399). Тези чувства разкриват обратната страна на рицарските

ценности, защото предизвикват нелоялност, предателства, горделивост и кръвожадни братоубийствени схватки. В частта от романа, известна като „Агравен“, се загатват християнските ценности, въвежда се и темата за Граала, като по този начин анонимните автори подготвят аудиторията за следващата част от цикъла „Ланселот-Граал“, а именно „Търсенето на Светия Граал“.

Както бе споменато вече, романът „Ланселот в проза“ е наситен с жизнерадостен светски дух. Главният герой ни най-малко не съжалява за невъзможността да извърши подвизи, за които е достоен само неговият син Галаад. Ланселот уверява Гениевра, че без нейната любов никога не би проявил качествата си и не би извършил всички свои подвизи (*Ланселот в проза* 1980а: 2 – 3).

В заключение може да се направи следното обобщение и да се набележат няколко хипотези. Чувствителността на Ланселот във френския роман „Ланселот в проза“ от XIII век се вписва в контекста на традиционно познатите за публиката от това време куртоазно-рицарски ценности. Най-вероятно романът постига успешно развлекателната си цел основно в аристократичните среди.⁴ Топосите, използвани за разкриване на емоциите на Ланселот, отразяват не само връзката на текста с реториката, но и способстват за разпространението сред аристократичния елит на емоционален стандарт и модел на поведение, възприемани вероятно като пример за подражание във френската светска култура на някои феодални среди от XIII век. Реторическите средства спомагат за словесното изразяване именно на този стандарт. Многочислените версии на романа „Ланселот в проза“ (Женграс 2011: 412) доказват не само разпространението на текста, но и твърде вероятната поява на рицарски „емоционални общности“⁵, в които рицарските ценности се налагат чрез предизвиканите у аудито-

⁴ Според Франсис Женграс аудиторията, познаваща множество романи, включва през XII – XIV в. най-вече аристократичните слоеве, но и представители както на градското население, така и на духовенството. Тъй като средновековните ръкописи се създават трудно и струват скъпо, голяма част от тях са поръчвани от заможни благородници (Женграс 2011: 445 – 457).

⁵ Понятието „емоционална общност“ е въведено от американската медиевистка Барбара Розенуайн. Според нея емоционалните общности най-общо съвпадат със социални групи, но във всяка от тях съществуват определени цели и ценности. Именно затова във всяка емоционална общност някои емоции са предпочитани, а други са отхвърляни и по този начин се изгражда стандарт за емоционално изразяване, който определя основните афективни аспекти на взаимоотношенията между приятели, неприятели, членове на семейна група и на външни за общността представители. Вж. Розенуайн 2006.

рията чувства. Хоризонтът на очакване сред аудиторията на романа „Ланселот в проза“, сформирана основно от феодалния елит, най-вероятно съвпада с описаните ситуации, в които честта е основна ценност, а емоциите, пораждащи морален избор в полза на тази феодална и рицарска ценност, са нещо обичайно. Навярно в реалността подобно поведение се е възприемало като образцово въпреки фикционалността на романа и невъзможността воините рицари да бъдат идентични с романовите герои. Освен това твърде вероятно е романи като „Ланселот в проза“ от XIII век да са играели ролята на отдушник за натрупаните страсти⁶ от ежедневието, защото историческият контекст (Люшер 1909), в който е създаден и започва да се разпространява романът, е наситен с междуособни конфликти, кръвопролития и несправедливости.

ЛИТЕРАТУРА

- Аверинцев 1981:** Аверинцев, С. С. Древнегерцеская поэтика и мировая литература. [Averintsev, S.S. Drevnogrecheskaya poetika i mirovaaya literatura.] // *Поэтика древнегреческой литературы*. Москва: Наука, 1981.
- Бартелеми 2010:** Бартелеми, Д. *Рицарството. От антична Германия до Франция през XII век*. [Barthélemy. *Ot antichna Gartsiya do Frantsiya prez XII vek*.] София: Рива, 2010. <<https://chitanka.info/text/29493/0>>, ползван на 5/01/2017.
- Боке, Наги 2015:** Boquet, D., Nagy, P. *Sensible Moyen Age*. Paris: Seuil, 2015.
- Елиас 1999:** Елиас, Н. *Относно процеса на цивилизация. Социогенетични и психогенетични изследвания*. Т. 1. [Elias, N. *Otnosno protsesa na tsivilizatsiya. Sotciogenetichni I psihogenetichni izsledvaniya*.] София: Атика, 1999.
- Елиас 2000:** Елиас, Н. *Относно процеса на цивилизация. Социогенетични и психогенетични изследвания*. Т. 2. [Elias, N. *Otnosno protsesa na tsivilizatsiya. Sotciogenetichni I psihogenetichni izsledvaniya*.] София: Атика, 2000.

⁶ По повод на сублимацията и разтоварването на емоциите чрез културни дейности през Средновековието вж. Хьойзинха 2002 и Елиас 1999, 2000. Двамата автори се основават на „хидравличната теория“ относно емоциите през Средновековието, която е повлияна от идеите на Анри Валон и Зигмунд Фройд. Вж. Розенуайн, Дьожоя 2006: 33 – 34.

- Женграс 2011:** Gingras, Fr. *Le bâtard conquérant*. Paris: Champion, 2011.
- Зюмтор 1972:** Zumthor, P. *Essai de poétique médiévale*. Paris: Seuil, 1972.
- Ланселот в проза 1978а:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. I. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1978.
- Ланселот в проза 1978б:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. II. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1978.
- Ланселот в проза 1979:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. IV. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1979.
- Ланселот в проза 1980а:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. V. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1980.
- Ланселот в проза 1980б:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. VI. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1980.
- Ланселот в проза 1980в:** *Lancelot, Roman en prose du XIIIe siècle*, t. VII. Ed. Alexandre Micha. Paris-Genève: Droz, 1980.
- Льо Гоф 1992:** Ле Гофф, Ж. *Цивилизация средновекового Запада*. [Le Goff, J. *Tsivilizatsiya srednovekovnogo Zapada*.] Москва: Прогресс, 1992.
- Люшер 1909:** Luchaire, A. *La société française au temps de Philippe-Auguste*. Paris: Hachette, 1909.
- Отвлечането на Гениевра 2013:** *Отвлечането на Гениевра*. [Otvlchaneto na Genievra.] София: ИК „Изток – Запад“, 2013.
- Робро 1981:** Robreau, Y. *L'honneur et la honte, leur expression dans les romans en prose du Lancelot-Graal (XIIe – XIIIe siècles)*. Genève: Droz, 1981.
- Розенуайн 2006:** Rosenwein, B. X. *Emotional Communities in the Early Middle Ages*, Ithaca: Cornell University Press, 2006.
- Розенуайн, Дьожоа 2006:** Rosenwein B. X., Dejois C. Histoire de l'émotion : méthodes et approches. // *Cahiers de civilisation médiévale*, (n°193), Janvier-mars 2006. La médiévistique au XXe siècle. Bilan et perspectives, 2006, 33 – 48, <http://www.persee.fr/doc/ccmed_0007-9731_2006_num_49_193_2929>, ползван на 5/01/2017.
- Хьойзинха 2002:** Хьойзинха, Й. *Залезът на Средновековието*. [Huizinga, J. *Zalezat na Srednovekovieto*.] София: Панорама, 2002.
- Флори 2006:** Флори, Ж. *Повседневная жизнь рыцарей в Средние века*. [Flori, J. *Povsednevnyaya zhizn ritsarey v Srednie veka*.] Молодая гвардия, 2006. <http://royallib.com/read/flori_gan/povsednevnyaya_gizn_ritsarey_v_srednie_veka.html#0>, ползван на 5/01/2017.